

Er valt zoveel winst te behalen!

1. Inleiding

Het juiste boek voor de juiste student op de juiste plaats en de juiste tijd. Dat succesrecept voor leesbevordering vormt het uitgangspunt van de pilot op het Koning Willem I College in Den Bosch (ROC met 12.000 leerlingen). Samen met Babel Den Bosch – voorheen: Bibliotheek 's-Hertogenbosch – realiseerde de school voor vijf afdelingen een maatwerkcollectie. Horecamedewerkers in spe hebben nu eenmaal andere (lees)interesses dan aanstaande werknemers in de juridische of veiligheidssector.

Vanuit diverse ROC-opleidingen kreeg Annette Janssen, beleidsmedewerker 'Educatie' bij Babel, vragen binnen over lezen en leesbevordering. "We dachten: dat zijn nu allemaal nog losse vragen, misschien kunnen we daar meer mee". Daarom ging haar directeur om de tafel zitten met de collegevoorzitter om te bespreken of de school wilde deelnemen aan de pilot *de Bibliotheek op school* in het mbo. Dat mondde uit in een intentieverklaring, ondertekend door de collegevoorzitter van het ROC en de directeur van de bibliotheek. Meteen insteken op strategisch niveau, dat past helemaal bij de aanpak van *de Bibliotheek op school*: initiatieven voor leesbevordering moeten breed gedragen en gesteund worden, en niet louter leunen op enthousiaste eenlingen. Tegelijkertijd wilden Janssen en haar *partner in crime* bij het ROC, beleidsmedewerker Marlies de Groot, deze pilot juist vanaf de werkvloer opzetten, dicht bij de afdelingen en hun behoeftes. Beiden kenden elkaar al uit een gemeentelijk taaloverleg en wisten precies wat ze aan elkaar hadden. Die combinatie van *bottom-up* werken, korte lijnen en steun op strategisch niveau is het geheim van de Bossche aanpak.

2. Enthousiasme

Het Koning Willem I College (KWIC) telt twintig afdelingen met beroepsopleidingen. Het enthousiasme onder docenten om te starten met een schoolbib was groot, maar niet overal was het (al) direct in te passen. Uiteindelijk bleven er drie afdelingen over die graag aan de slag wilden met *de Bibliotheek op school*. Hun wens was luid en

duidelijk: de boekencollectie moet nabij zijn. “Ze wilden geen centrale schoolbibliotheek ergens in het gebouw, maar decentrale boekencollecties op een afdeling”, vertelt de Groot.

Twee van de drie opleidingen, Financiën & Recht (FR) en de Academie voor Orde & Veiligheid (AOV), werkten al met vrij lezen bij Nederlands, maar merkten dat hun toenmalige collectie onvoldoende aansloot bij de interesses van studenten. De derde deelnemer begon fris aan het avontuur. Funderend beroepsonderwijs (FBO) niveau 1 is een afdeling voor jongeren die door allerlei redenen of omstandigheden geen diploma hebben behaald en via deze eenjarige entreeopleiding kunnen doorstromen naar een mbo-opleiding. “Deze jongeren hebben de grootste afstand tot de boekenkast”, vertelt Janssen. Het FBO-team was heel enthousiast om mee te doen en zette meteen vrij lezen op het rooster (dagelijks een vast half uur in alle lessen, dus niet alleen bij Nederlands). Docenten die willen, is een absolute voorwaarde voor het welslagen van zo’n pilot. Janssen: “We zijn met opzet gestart met docenten die zeggen: dit wil ik, hier ben ik enthousiast voor. Ze moeten ook met het hele team meedoen, alleen dan krijg je dingen voor elkaar”.

3. Uitstraling

Elke afdeling besprak de wensen voor de collectie met een collectioneur van de bibliotheek en zo ontstonden drie maatwerkcollecties, passend bij de interesses en leesniveaus van de studenten. Jaarlijks wordt een deel van deze basiscollectie vervangen, waarbij de collectioneur goed luistert naar de docenten en leesconsulenten. Zo wilde FR graag een rek met boeken van niet-westerse schrijvers, omdat deze afdeling veel allochtone studenten telt. Ook boeken met korte verhalen bleken handig: als een student toevallig zijn boek vergeten is, kan hij tijdens het vrij lezen een verhalenbundel pakken. De schoolbibliotheek moet studenten verleiden om te lezen. Daarom is de fysieke plek ook zo belangrijk. Gaandeweg worden de afdelingen zich daar steeds meer bewust van. Met zitbankjes, bijzondere boekenkasten en strategisch gekozen plekken krijgt de schoolbibliotheek een steeds prominentere plek op school.

De bibliotheek heeft een eigen systeem waarmee materialen worden uitgeleend, maar een grote organisatie als een ROC wil het ICT-beheer graag in eigen hand houden en zit niet meteen te wachten op een externe server van een bibliotheek. Betrekken en informeren van alle betrokken afdelingen binnen de school is essentieel voor het draagvlak en welslagen van de pilot. Inmiddels loopt alles op rolletjes: studenten lenen zelf boeken, vrijwilligers om de bibliotheek te bemannen zijn niet nodig en docenten hebben geen administratieve rompslomp.

4. Leesconsulenten

Die fysieke schoolbibliotheek was het doel van het eerste pilotjaar, maar is een middel om het echte doel te bereiken, namelijk dat vrij lezen een structureel deel van het curriculum wordt en dat deelnemende afdelingen daarover een visiedocument hebben. De deelnemende afdelingen binnen het KWIC zijn inmiddels overtuigd van het feit dat vrij lezen bijdraagt aan taalvaardigheid en besloten om vrij lezen op het rooster te zetten. De insteek is overal: lezen is belangrijk en hoort bij deze opleiding. “Wij lezen hier gewoon”. Elke afdeling vult het vrij lezen op een eigen manier in: van twee kwartiertjes per week tot dagelijks een half uur. En Financiën & Recht heeft vrij lezen verbonden aan het voeren van examengesprekken: studenten vertellen over de boeken die ze gelezen hebben en waarom ze die wel of niet leuk vonden.

Twee leesconsulenten ondersteunen docenten om het fictie lezen verder in te vullen en geven tips. Bijvoorbeeld dat je vrij lezen het beste aan het begin van de les kunt doen. Zo profiteer je de hele les van de door het lezen ontstane rust en concentratie. Leesconsulenten leiden groepjes studenten rond in de schoolbibliotheek en helpen hen bij het kiezen van een geschikt boek. Ze informeren docenten over welke boeken in de smaak vallen en over nieuw aanbod. Ze maken ook werk van de inhoudelijke programmering, in aansluiting bij landelijke campagnes als ‘Nederland Leest’, ‘Literatour’ en ‘de Gedichtenweek’. Schrijvers in de klas zodat een boek gaat leven, samen praten over boeken, voorlezen; voor leesbevorderaars is het gesneden koek, voor veel docenten in het mbo is het nieuw.

5. Opbrengsten

Het college van bestuur ondersteunt de voortzetting van de pilot tot 2020. Financiering van de schoolbibliotheek en leesbevordering in het mbo zal daarna mede afhangen van de opbrengsten. Eén ding staat volgens de deelnemers als een paal boven water: de leesconsulenten hebben een grote toegevoegde waarde. Vier uur per week per afdeling een leesconsulent lijkt ook voldoende. “Ze kunnen er heel veel in doen”, vertelt Janssen. Het is nog te vroeg om feitelijk aan te kunnen tonen dat de pilot daadwerkelijk leidt tot betere taalvaardigheden bij de studenten, maar wat wel aangetoond wordt, is dat de leesattitude van studenten positiever wordt. Uit een evaluatie onder studenten en docenten over vrij lezen kwam louter lof. “De studenten van FBO vinden het *chill*”, leest de Groot voor. Docenten van andere afdelingen schreven in hun evaluatie: “Ja, het kost tijd, je moet investeren, maar wat levert het veel op”. Studenten zelf zeggen dat ze rustig worden van lezen en in werelden komen waar ze anders niet zouden komen. Die toegenomen rust en concentratie noemen ook docenten als winst. En dan is er de olievlekwerking: afdelingen die het succes zien en zeggen dat ze dat ook willen. Het leidde al tot twee nieuwe deelnemers.

[Samenvatting van de praktijkbeschrijving door Bea Ros in opdracht van ‘Kunst van Lezen’¹].

Noot

- ¹ ‘Kunst van Lezen’ (Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek) is het preventieve onderdeel van het actieprogramma *Tel mee met Taal* van het kabinet om laaggeletterdheid te voorkomen en te bestrijden. ‘Kunst van Lezen’ bestaat uit de programmalijnen ‘Boekstart’, ‘de Bibliotheek op school’ en ‘leesbevorderingsnetwerken’. Sinds 2017 is ‘Kunst van Lezen’ gaan inzetten op ‘de Bibliotheek op school’ in het mbo door enkele pilots, zoals die op het KWIC en Babel. Voor meer informatie, zie: www.kunstvanlezen.nl.